

پژوهش‌های حسابداری مالی
سال هفتم، شماره اول، شماره پیاپی (۲۳)، بهار ۱۳۹۴
تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۸/۲
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۳/۲۰
صص: ۳۷-۵۴

بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

غلامرضا منصورفر^{۱*}، حمزه دیدار^{**}، وحید حسین‌پور^{***}
* استادیار علوم مالی دانشگاه ارومیه
g.mansourfar@urmia.ac.ir
** استادیار حسابداری دانشگاه ارومیه
h.didar@urmia.ac.ir
*** کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه ارومیه
v.hosseinpur@urmia.ac.ir

چکیده

هدف اصلی این مقاله، بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر کیفیت سود است. برای دستیابی به این هدف از گزارش‌های مالی ۹۲ شرکت طی دوره‌های مالی ۸۱ تا ۹۰ استفاده شده است. توانایی مدیریت از طریق متد تحلیل پوششی داده‌ها و کیفیت سود با استفاده از سه معیار تجدید ارائه سود، پایداری سود و کیفیت ارقام تعهدی اندازه‌گیری شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که توانایی مدیریت تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت سود گذاشته، همچنین، باعث پایداری بیشتر سود و کیفیت بهتر ارقام تعهدی می‌شود. براساس تحلیل‌های انجام یافته، بین توانایی مدیریت و معیار تجدید ارائه سود رابطه معناداری یافت نشد.

واژه‌های کلیدی: توانایی مدیریت، کیفیت سود، تجدید ارائه سود، کیفیت ارقام تعهدی، متد تحلیل پوششی داده‌ها.

مقدمه

گزارش‌های مالی از مهم‌ترین محصولات فرآیند حسابداری هستند که اهداف عمده آن‌ها فراهم آوردن اطلاعات لازم برای ارزیابی عملکرد، توانایی سودآوری شرکت‌ها و پیش‌بینی جریان‌های نقدی آینده است. یکی از اقسام حسابداری، که در صورت سود و زیان ارائه می‌شود، سود خالص است [۱۰].

سود خالص از مهم‌ترین اطلاعات گزارش‌های مالی است که در تصمیمات اقتصادی ذی‌نفعان کاربرد گسترده‌ای دارد. با توجه به حساسیت و ابعاد گسترده کاربرد سود، دقت در ابعاد مختلف و بررسی دیدگاه‌های گوناگونی که در محاسبه و ارائه سود وجود دارد، ضروری به نظر می‌رسد [۳].

محاسبه سود خالص یک بنگاه اقتصادی که متأثر از روش‌های گوناگون حسابداری و آزادی عمل مدیران در انتخاب روش‌ها و انجام قضاوت‌ها و تخمین‌هاست، موجب می‌شود که سود واقعی شرکت‌ها با سود گزارش‌شده در صورت‌های مالی تفاوت داشته باشد [۶]. به بیان دیگر، مدیریت به دلیل اختیار زمانبندی شناسایی درآمدها و هزینه‌ها و همچنین، تعیین مبلغ آن‌ها ممکن است به دلایلی مانند امنیت شغلی، دریافت پاداش، افزایش ارزش شرکت و سایر عوامل، سود شرکت را بیشتر از واقع نشان دهد تا تصویر مطلوبی از عملکرد شرکت ارائه کند [۱۰]. در این صورت، کیفیت سود از اهمیت زیادی برخوردار خواهد شد. کیفیت سود، جنبه بسیار مهمی از سود حسابداری را نشان می‌دهد؛ زیرا سودهای باکیفیت کم می‌توانند باعث اعطای نادرست اعتبار از سوی اعتباردهندگان و نیز تخصیص غیر بهینه منابع به طرح‌هایی با بازدهی غیرواقعی و در نتیجه کاهش رشد اقتصادی شوند [۳].

سود حسابداری از دو قسمت تعهدی و نقدی تشکیل می‌شود. مدیریت در ارتباط با قسمت تعهدی سود به منظور رعایت استانداردهای حسابداری، با استفاده از دانش و آگاهی خود در مورد صنعت مورد فعالیت شرکت، از تخمین و قضاوت استفاده می‌کند؛ مثلاً مدیر هنگام تعیین میزان هزینه مطالبات مشکوک‌الوصول، تعیین عمر مفید و ارزش اسقاط دارایی‌های استهلاک‌پذیر برای محاسبه هزینه استهلاک و تعیین میزان خسارت احتمالی در مورد دعاوی حقوقی مطرح شده علیه شرکت و ... از قضاوت و تخمین استفاده می‌کند. اگر مدیری دانش بیشتری در مورد صنعت مورد فعالیت خود داشته باشد، توانایی بیشتری نیز جهت انجام قضاوت صحیح‌تر در مورد ارقام تعهدی خواهد داشت که این امر به ارائه صادقانه سود حسابداری منجر و در نتیجه باعث بهتر شدن کیفیت سود می‌شود [۱۴].

از دیدگاه پاپو خطای برآورد ارقام تعهدی به عنوان عاملی است که کیفیت سود حسابداری را کاهش می‌دهد [۲]. به طور کلی، از مدیران توانا انتظار می‌رود که نسبت به نیاز مشتریان، شرایط کلان اقتصادی و منافع آتی دارایی‌های ثبت شده آگاهی داشته؛ همچنین، استانداردهای پیچیده را درک و آن‌ها را اجرا کند.

مدیران توانا ارقام تعهدی را با دقت بیشتری نسبت به مدیران با توانایی کم تخمین می‌زنند. برای مثال، هنگام تخمین میزان مطالبات مشکوک‌الوصول، یک مدیر با توانایی کم ممکن است از یک نرخ تاریخی (گذشته) استفاده کند، در حالی که یک مدیر با توانایی بالا ممکن است از یک نرخ تاریخی تعدیل‌شده براساس شرایط کلان اقتصادی، ملاحظات مربوط به صنعت و تغییراتی که در نوع مشتریان ایجاد

ارائه سود، پایداری سود و کیفیت ارقام تعهدی) است. در این راستا، ابتدا به ادبیات و مبانی نظری موجود اشاره گردیده و با توجه به سؤال پژوهش، فرضیه‌ها تدوین شده و سپس روش‌های جمع‌آوری داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها تشریح گردیده و در پایان، یافته‌ها و نتایج حاصل از این بررسی ارائه می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

بر اساس مبانی نظری و تجربی می‌توان گفت که از یک مدیر توانا انتظار می‌رود که هوش، آگاهی و دانش بیشتری داشته باشد تا بتواند استانداردهای حسابداری را درک کرده و با به‌کارگیری آن‌ها در مورد ارقام تعهدی تخمین و قضاوت بهتری را بتواند انجام دهد. به‌طور کلی، مدیران توانا باید در تخمین سودهای رقابتی منتج شده از تصمیمات عملیاتی شرکت‌ها، پیچیدگی‌ها را بهتر بررسی کرده و کیفیت سود را نسبت به شرکت‌های فعال مشابه در محیط‌های یکسان، بهتر گزارش کنند [۱۴]. بنابراین، توانایی مدیریت بر کیفیت سود اثرگذار است.

مطالعات پیشین نشان می‌دهد تجربه و تخصص مدیران و کارکنان مالی، مالکیت پراکنده و غیرمتمرکز، گرایش‌ها و رویکردهای محافظه‌کارانه مدیریت، فشار بازار سرمایه که موجب ترغیب مدیران به عدم رعایت استانداردهای حسابداری می‌شود و تأکید مدیران برای دستیابی به معیارها و استانداردهای صنعت، می‌تواند احتمال تجدید ارائه صورت‌های مالی را افزایش دهد [۵]. همچنین، تجدید ارائه سود شرکت‌ها بیشتر به دلیل خطاها و اشتباهاتی که در گزارشگری سود دوره‌های گذشته رخ داده است، اتفاق می‌افتد. بیشتر این خطاها، همان‌طور که پلاملی و یان نشان دادند، مربوط به خطای تخمین ارقام

می‌شود، استفاده کند. همچنین، از مدیران توانا انتظار است تا نرخ استهلاک و ارزش بازار و سایر تخمین‌های مربوط به ارقام تعهدی را دقیق‌تر و قابل توجیه‌تر گزارش کنند. به‌طور کلی، برای حفظ ثبات و استوار نگه‌داشتن روند رشد شرکت، از یک مدیر توانا انتظار بر این است که سود را با کیفیت بالا گزارش کند [۱۴].

از طرف دیگر، مدیریت ممکن است به دلایلی مانند امنیت شغلی، دریافت پاداش، افزایش ارزش شرکت و سایر عوامل سود شرکت را بیشتر از واقع نشان دهد تا تصویر مطلوبی از عملکرد شرکت ارائه کند. به‌بیان دیگر، ممکن است مدیر برای رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده، سود را مدیریت کند.

این اقدام مدیر باعث می‌شود که سود گزارش شده متفاوت از سود واقعی شرکت شده و در نتیجه دارای کیفیت پایینی شده و نتواند نقش خود را در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی بخوبی ایفا کند [۱۰].

با توجه به مطالب مطرح شده می‌توان گفت اختیار عمل مدیران و تأثیرپذیری سود از مبانی گزارشگری و صلاح‌دید مدیران، از جمله عوامل مهم و مؤثر بر کیفیت سود است. به‌عبارت دیگر، کیفیت سود به‌طور مؤثری از توانایی مدیریت در استفاده از ارقام اختیاری در اندازه‌گیری و گزارشگری سود متأثر می‌گردد [۸]. در نتیجه، سؤال اساسی که مطرح می‌شود، این است که توانایی مدیران شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در چه سطحی است و این‌که سطوح مختلف از توانایی مدیران چه تأثیری بر کیفیت سودی که هر یک از آن‌ها گزارش می‌کنند، دارد؟

هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر کیفیت سود (با استفاده از سه معیار تجدید

تعهدی که مسئولیت آن بر عهده مدیریت است، می‌باشد. به همین دلیل، انتظار بر این است که تجدید ارائه سود با خطا در تخمین اقلام تعهدی همبسته باشد [۱۴]. به عبارت دیگر، بالا بودن توانایی مدیریت باعث کاهش خطا در تخمین اقلام تعهدی و در نتیجه، کاهش تجدید ارائه سود و افزایش کیفیت سود می‌شود. همچنین، از مدیران توانمند انتظار بر این است با انتخاب پروژه‌های بهتر، فهم خود را از ریسک پروژه‌ها بهبود بخشیده و عملیات شرکت‌ها را به صورت بسیار کارا مدیریت کنند. بنابراین، مدیران توانا سود پایداری را گزارش می‌کنند.

از سوی دیگر، دیچو و دیچو [۱۶] نشان دادند که اقلام تعهدی با کیفیت بالا نهایتاً به جریان‌های نقد تبدیل می‌شوند ولی اقلام تعهدی که به صورت نادرست تخمین زده شده‌اند، به احتمال کم، به جریان‌های نقد تبدیل می‌شوند. در نتیجه، مدیران توانمندی که از صنعت مورد فعالیت خود دانش و آگاهی کافی دارند، در تخمین اقلام تعهدی اشتباه کمی دارند. به عبارت دیگر، مدیران توانا اقلام تعهدی را با کیفیت بالایی تخمین زده، سود با کیفیتی را گزارش می‌کنند.

مطالعات صورت گرفته در زمینه کیفیت سود و توانایی مدیریت را می‌توان به دو دسته از مطالعات خارجی و مطالعات داخلی تقسیم کرد:

الف) مطالعات خارجی

فرانسیس و همکاران [۱۷] در مقاله‌ای به بررسی رابطه بین شهرت مدیران با کیفیت سود شرکت‌ها پرداخته و نتیجه گرفتند شرکت‌هایی که مدیران مشهوری دارند، نسبت به شرکت‌هایی که مدیران آن‌ها شهرت کمی دارند، دارای کیفیت سود پایینی هستند.

لورتی و گریس [۱۹] دریافتند که توانایی مدیران بر عملکرد شرکت‌هایی که با بحران مواجه هستند، تأثیر بسزایی دارد. آن‌ها ۲۳۰۰ شرکت بیمه را در دوره زمانی ۱۹۸۹-۲۰۰۰ مطالعه کرده و نتیجه گرفتند که توانایی مدیران ارتباط معکوس با مدت زمان باقی ماندن شرکت در بحران مالی (تنگنا) و احتمال ورشکستگی دارد؛ به طوری که مدیران شرکت‌های ورشکسته مهارت و توانایی کمتری نسبت به مدیران سایر شرکت‌ها دارند.

بامبر و همکاران [۱۳] در پاسخ به این سؤال که آیا مدیران مستقل نقش با اهمیتی را در میزان افشای اطلاعات مالی داوطلبانه شرکت‌ها ایفا می‌کنند یا نه، دریافتند که مدیران اجرایی رده بالا تأثیرات مهم و منحصر به فردی را روی میزان افشای اطلاعات مالی داوطلبانه شرکت‌ها اعمال می‌کنند.

دمیرجیان و همکاران [۱۳] رابطه بین توانایی مدیران و کیفیت سود را مطالعه کردند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که بین توانایی مدیریت و کیفیت سود رابطه مثبتی وجود دارد.

به طور خاص، توانایی مدیریت با تجدید ارائه کمتر صورت‌های مالی، پایداری بالای سود، پایداری بالای اقلام تعهدی و خطای کمتر در تخمین مطالبات مشکوک‌الوصول همبسته است. براساس نتایج آن‌ها، یک مدیر توانا می‌تواند تخمین اقلام تعهدی و ارزیابی سود را با صراحت و دقت زیادی انجام دهد.

بایک و همکاران [۱۲] به بررسی تأثیر وجود سیستم قانونی مستحکم و قوی در شرکت‌ها در رابطه بین توانایی مدیران و کیفیت سود پرداختند و نتیجه گرفتند که کیفیت سود همبستگی منفی با توانایی مدیران دارد، اما وجود یک سیستم قانونی منسجم این رابطه منفی را کاهش می‌دهد.

فرضیه ۱) توانایی مدیریت بر تجدید ارائه سود اثرگذار است.

فرضیه ۲) توانایی مدیریت بر پایداری سود اثرگذار است.

فرضیه ۳) توانایی مدیریت بر کیفیت ارقام تعهدی اثرگذار است.

روش پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش، روش کاربردی با استفاده از اطلاعات تاریخی به صورت پس رویدادی و در حوزه پژوهش‌های اثباتی حسابداری است که از روش رگرسیون خطی چند متغیره و رگرسیون لجستیک استفاده شده است. همچنین، تحلیل‌های آماری به کمک نرم‌افزارهای Eviews و Stata انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند. نمونه آماری این پژوهش که با استفاده از روش حذفی سیستماتیک انتخاب شده، شامل ۹۲ شرکت طی دوره‌های مالی ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰ است. نمونه آماری پژوهش با در نظر گرفتن شرایط زیر انتخاب شده است:

۱) تاریخ پذیرش شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران قبل از سال مالی ۱۳۸۲ باشد.

۲) جزو شرکت‌های سرمایه‌گذاری و بانکی نباشد.

۳) دوره مالی شرکت‌ها منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد.

۴) در طول دوره مطالعه تغییر سال مالی نداشته باشد.

۵) در طول دوره مطالعه وقعه معاملاتی بیشتر از ۶ ماه نداشته باشد.

۶) با توجه به روش اندازه‌گیری متغیر توانایی مدیریت با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها، باید هر یک از شرکت‌ها در یکی از گروه‌های هفتگانه

ب) مطالعات داخلی: نزدیک‌ترین مقاله و پژوهش به موضوع حاضر در بین مطالعات داخلی به شرح زیر است:

حاجیها و گیلای [۱۸] در مقاله خود تأثیر توانایی مدیران بر پایداری سود شرکت‌های صنعتی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را مطالعه کردند. آن‌ها از صورت‌های مالی ۱۰۰ شرکت برای دوره زمانی ۱۳۸۴-۱۳۹۰ استفاده کردند و به نتایج زیر دست یافتند:

۱) توانایی مدیران یک ارتباط مثبت با اهمیت با پایداری سود دارد.

۲) توانایی مدیران یک ارتباط منفی با پایداری سود شرکت‌هایی که زیان گزارش کرده‌اند، دارد.

۳) بر هم کنش متقابل توانایی مدیران و ارقام تعهدی یک ارتباط مثبت با اهمیت با پایداری سود دارد.

از بررسی پژوهش‌های انجام شده می‌توان به نقش با اهمیت و پررنگ مدیریت در نحوه گزارشگری مالی و نهایتاً کیفیت سود شرکت‌ها پی برد و با توجه به این‌که در مطالعات داخلی (به غیر از مورد بالا) بیشتر به بررسی ارتباط کیفیت سود و عوامل شرکتی پرداخته شده و بر تأثیر توانایی مدیریت در کیفیت سود شرکت‌ها توجه چندانی نشده است، بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر کیفیت سود شرکت‌ها، موضوع ضروری و مهمی به نظر می‌رسد.

فرضیه‌های پژوهش

بر اساس آنچه که در پیشینه پژوهش و مبانی نظری ذکر گردید و بر اساس سؤال‌هایی که پژوهش حاضر می‌کوشند به آن‌ها پاسخ گوید، فرضیه‌های ذیل قابل تدوین هستند:

که به صورت صنعت به صنعت تفکیک شده‌اند، قرار گیرد.

تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه‌گیری آنها

با توجه به فرضیه‌های پژوهش، متغیرهای وابسته و مستقل و کنترلی این پژوهش به شرح زیر تعریف می‌گردند:

۱) متغیر وابسته

متغیر وابسته این پژوهش، کیفیت سود است. این متغیر به لحاظ ماهیت، کمی بوده و دارای مقیاس سنجش نسبی است. برای اندازه‌گیری کیفیت سود از سه معیار اندازه‌گیری استفاده می‌شود که عبارتند از:

الف) تجدید ارائه سود^۱: طبق این معیار از کیفیت سود، اگر در تخمین اقلام تعهدی اشتباهی اساسی رخ داده باشد که این اشتباه به تجدید ارائه گزارش‌های مالی منجر گردد، در این صورت شرکت مزبور دارای کیفیت سود پایینی خواهد بود [۱۵]. به عبارت دیگر، تجدید ارائه سود با خطای تخمین اقلام تعهدی همبسته است. متغیر تجدید ارائه^۲ یک متغیر دو وجهی است که برای اندازه‌گیری آن به این شکل عمل می‌شود که: اگر تجدید ارائه صورت‌های مالی در سال‌های t, t+1, t+2 اتفاق بیفتد، این متغیر برابر یک است و در غیر این صورت برابر صفر خواهد بود [۱۴].

ب) پایداری سود: ریچاردسون [۲۱] معتقد است سودی که تداوم بیشتری داشته باشد، با کیفیت در نظر گرفته می‌شود. از دیدگاه سرمایه‌گذار، کیفیت سود زمانی قابل طرح است که سودهای گزارش شده جاری در دوره‌های بعد نیز تداوم پیدا کند. بنابراین،

از دیدگاه یک سرمایه‌گذار، تداوم سودآوری بالاتر، پیش‌بینی‌های درست‌تری را ارائه می‌دهد. برای اندازه‌گیری تداوم و پایداری سود، محققان معمولاً از مدل رگرسیون برای ارزش‌های آتی سودها نسبت به ارزش‌های جاری سود استفاده می‌کنند [۱]. در این پژوهش، پایداری سود به طور مستقل اندازه‌گیری نمی‌شود، بلکه این معیار طی یک رگرسیون همزمان با آزمون فرضیه اول اندازه‌گیری می‌شود.

ج) کیفیت اقلام تعهدی: کیفیت اقلام تعهدی، به میزان تبدیل (تحقق) اقلام تعهدی به جریان‌های نقدی آتی اطلاق می‌گردد [۹]. خطای اندازه‌گیری در تعیین اقلام تعهدی می‌تواند به طور بالقوه توانایی اقلام تعهدی را برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی آینده یا انعکاس جریان‌های نقدی گذشته و جاری را کژنمایی کند [۱۱]. به عبارت دیگر، خطای اندازه‌گیری در تعیین اقلام تعهدی باعث کاهش کیفیت اقلام تعهدی و در نتیجه کیفیت سود نیز پایین خواهد بود. برای اندازه‌گیری کیفیت اقلام تعهدی از مدل مک نیکولز [۲۰] استفاده می‌شود:

$$\Delta WC_t = a + \beta_1 CFO_{t-1} + \beta_2 CFO_t + \beta_3 CFO_{t+1} + \beta_4 \Delta REV_t + \beta_5 PPE_t + \varepsilon_t \quad \text{رابطه (۱)}$$

در رابطه بالا:

ΔWC_t تغییرات سرمایه در گردش که عبارت است از: تغییرات حساب‌های دریافتی (ΔAR) به علاوه تغییرات موجودی کالا ($\Delta Inventory$) و سایر دارایی‌های جاری (*other Assets*)، منهای تغییرات حساب‌های پرداختی (ΔAP):

$$\Delta WC_t = \Delta AR + \Delta Inventory - \Delta AP + \text{other Assets (net)} \quad \text{رابطه (۲)}$$

CFO: وجه نقد حاصل از عملیات.

¹ Restatement Earning

² Restate variable

در مقایسه با واحدهای تصمیم‌گیرنده دیگر درون یک سازمان و یا در یک صنعت مشابه می‌سنجد.

به همین دلیل، امتیاز کارایی حاصل، یک امتیاز نسبی خواهد بود. کارا بودن یا نبودن یک واحد تصمیم‌گیرنده، به عملکرد آن واحد در انتقال ورودی‌ها به خروجی‌هایش در مقایسه با سایر واحدها در یک حوزه خاص بستگی دارد.

روش تحلیل پوششی داده‌ها مبتنی بر دو روش نهاده محور و ستاده محور است. در روش نهاده محور با فرض ثابت بودن ستاده‌ها، از حداقل کردن نهاده‌ها برای رسیدن به کارایی بالاتر استفاده می‌شود و در روش ستاده محور فرض می‌شود که نهاده‌ها ثابت هستند و برای رسیدن به کارایی بالاتر از افزایش ستاده‌ها استفاده می‌شود [۷].

این متد یک مرز کارایی را برای شرکت‌ها فراهم می‌کند. اندازه کارایی را که این متد تولید می‌کند، یک عدد بین صفر و یک است. شرکت‌های با نمره کارایی یک، شرکت‌هایی هستند که بسیار کارا هستند و شرکت‌هایی که نمره کارایی آن‌ها کمتر از یک است، زیر مرز کارایی قرار دارند و باید با کاهش هزینه‌ها یا با افزایش درآمدها به مرز کارایی برسند [۱۵].

در این پژوهش، برای به‌کارگیری روش تحلیل پوششی داده‌ها، با استناد به پژوهش‌های انجام شده سه مؤلفه نهاده (ورودی) و سه مؤلفه ستاده (خروجی) به شرح زیر انتخاب شده‌اند [۴].

ΔREV_t: تغییرات در فروش سال جاری.

PPE_t: میزان تجهیزات، اموال و ماشین‌آلات دوره جاری.

همه متغیرهای بالا با استفاده از متوسط جمع دارایی‌ها تعدیل می‌شوند. در رابطه (۱) هر چقدر متغیر سرمایه در گردش با متغیرهای سمت راست مدل همبستگی بیشتری داشته باشد، نشان‌دهنده کیفیت بالای ارقام تعهدی است و همچنین، ضرایب خطای مدل نیز نشان‌دهنده کیفیت پایین ارقام تعهدی است. بنابراین، با کم کردن عدد یک از قدر مطلق ضرایب خطای مدل، کیفیت ارقام تعهدی به دست می‌آید.

۲) متغیر مستقل

متغیر مستقل این پژوهش، توانایی مدیریت است. برای سنجش توانایی مدیریت، ابتدا کارایی شرکت‌ها با استفاده از متد تحلیل پوششی داده‌ها^۱ محاسبه شده و سپس از آنجا که کارایی شرکت‌ها متأثر از دو عامل ویژگی‌های شرکتی و توانایی مدیریت است، در مدل خطی ارتباط کارایی شرکت‌ها با عوامل شرکتی، و مقدار خطای حاصل از مدل به‌عنوان توانایی مدیریت در نظر گرفته می‌شود [۱۵].

تحلیل پوششی داده‌ها برای اولین بار توسط چارنر و کوپر در سال ۱۹۹۷ برای مقایسه کارایی چندین شرکت رقابتی درون یک صنعت معرفی گردید. به‌طور کلی، تحلیل پوششی داده‌ها، کارایی نسبی واحدهایی را که دارای ورودی‌ها و خروجی‌های مشابهی هستند، اندازه‌گیری می‌کند. این‌گونه واحدها را واحدهای تصمیم‌گیرنده (DMU)^۲ می‌نامند. در واقع، این رویکرد، کارایی یک واحد تصمیم‌گیرنده را

¹ Data Envelopment Analysis (DEA)

² Decision Making Unit

نگاره ۱. متغیرهای ورودی و خروجی برای محاسبه کارایی شرکت‌ها

مؤلفه‌های ستاده (خروجی) - (Y_i) output		مؤلفه‌های نهاده (ورودی) - (X_i) input	
عنوان	ردیف	عنوان	ردیف
فروش ناخالص	۱	هزینه‌های جاری (شامل بهای تمام‌شده کالای فروش رفته، پژوهش و توسعه و سایر هزینه‌ها)	۱
سود قبل از مالیات	۲	میانگین دارایی‌های غیر جاری در طی سال	۲
نرخ بازده شرکت	۳	تعداد کارکنان	۳

Market Share: نشان‌دهنده سهم بازار هر یک از شرکت‌هاست که با استفاده از رابطه زیر به دست می‌آید:

$$\text{Market Share} = \frac{\text{مقدار فروش در پایان سال } t}{\text{جمع کل فروش صنعت در پایان سال } t}$$

Positive Free Cash Flow: نماد جریان‌های نقدی

مثبت آزاد است. اگر شرکتی جریان نقدی مثبت داشته باشد شاخص جریان‌های نقدی آزاد برابر یک است؛ در غیر این صورت برابر صفر خواهد بود. جریان‌های نقدی آزاد به شرح زیر محاسبه می‌شود:

(جریان‌های نقدی آزاد = سود عملیاتی قبل از استهلاک - مالیات پرداختنی - هزینه بهره پرداختنی - سودهای تقسیمی پرداختنی)

Age: نماد تعداد سال‌های فعالیت شرکت است. مقدار این متغیر از سال تأسیس تا سال مورد نظر را در بر می‌گیرد.

Foreign Currency Indicator: نماد ارز خارجی

است. این متغیر یک متغیر دو وجهی است که اندازه‌گیری آن بدین صورت است: اگر شرکت مورد نظر صادرات داشته باشد، این متغیر برابر یک و در غیر این صورت برابر صفر خواهد بود.

۳) متغیرهای کنترلی

به متغیرهایی که در پژوهش لازم است تأثیر آنها خنثی شود یا از بین برود، متغیرهای کنترل گویند.

برای محاسبه نمره کارایی شرکت‌ها، ابتدا تمام شرکت‌ها را نسبت به صنعت - سال تفکیک کرده و سپس متغیرهای ورودی و خروجی (نماگر ۱) به شکل توزیع Z درآورده و با استفاده از نرم‌افزار MAXDEA امتیاز کارایی شرکت‌ها را محاسبه کردیم.

همان‌طور که گفته شد، کارایی شرکت‌ها متأثر از دو عامل ویژگی‌های شرکتی و توانایی مدیریت است. بنابراین، اندازه کارایی محاسبه شده در برگزیده هر دو عامل ویژگی‌های شرکتی و توانایی مدیریت شرکت‌هاست، ولی هدف پژوهش حاضر فقط بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر کیفیت سود است. به همین دلیل، با استناد به ادبیات موجود، پسماند حاصل از مدل رگرسیونی زیر که تأثیر عوامل شرکتی را بر کارایی نشان می‌دهد، بیانگر امتیاز توانایی مدیریت خواهد بود [۱۲، ۱۴، ۱۵ و ۱۸].

$$\text{Firm Efficiency}_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 \text{Ln}(\text{Total Assets})_{i,t} + \alpha_2 \text{Market Share}_{i,t} + \alpha_3 \text{Positive FreeCash Flow}_{i,t} + \alpha_4 \text{Ln}(\text{Age})_{i,t} + \alpha_5 \text{Foreign Currency Indicator}_{i,t} + \epsilon_{i,t} \quad (۳)$$

که در آن:

Firm Efficiency: نشان‌دهنده کارایی شرکت است که با استفاده از مدل تحلیل پوششی داده‌ها محاسبه می‌شود.
Total Assets: نشان‌دهنده جمع دارایی‌هاست که از صورت‌های مالی قابل استخراج است.

متغیرهای کنترلی این پژوهش طبق مبانی نظری پژوهش به شرح نگاره (۲) است [۱۲، ۱۴، ۱۵ و ۱۸]:

نگاره ۲. تعریف عملیاتی متغیرهای کنترلی پژوهش

نام متغیر	نام لاتین	تعریف / روش اندازه‌گیری
اندازه شرکت	Firm Size	لگاریتم طبیعی ارزش بازار شرکت در پایان سال جاری.
نوسان‌های فروش	Sales Volatility	انحراف معیار (فروش به متوسط دارایی‌ها) طی سه سال اخیر.
نوسان‌های جریان‌های نقد	Cash Flow Volatility	انحراف معیار (جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی بر متوسط دارایی‌ها) طی سه سال اخیر.
چرخه عملیاتی	Operating Cycle	لگاریتم طبیعی متوسط سه سال اخیر مدت زمانی که یک شرکت کالایی را خریداری می‌کند و سپس آن را به فروش رسانده، مبلغ آن را دریافت می‌کند، چرخه عملیاتی نامیده می‌شود.
نسبت زیان‌ها	Loss%	نسبت گزارشگری زیان در صورت سود و زیان در طول سه سال اخیر.
نوع حسابرس	National Auditor	اگر حسابرس شرکت متعلق به سازمان حسابرسی باشد، عدد یک و در غیر این صورت صفر خواهد بود.
تغییرات رشد فروش	Δ Sales Growth	رشد فروش سال جاری منهای رشد فروش سال قبل
نرخ بازده غیرعادی	Abnormal Return	از طریق تفاضل بازده سهام شرکت از بازده سهام بازار (شاخص کل) به دست می‌آید. بازده سهام شرکت‌ها با در نظر گرفتن تغییرات قیمت سهام، حق تقدم، سود نقدی و ... محاسبه شده است (منبع: بورس اوراق بهادار تهران).

مدل‌های آزمون فرضیه‌ها

فرضیه ۲) برای آزمون تأثیر توانایی مدیران بر

پایداری سود از رابطه (۶) استفاده شده است:

$$\text{Earning}_{t+1,i} = a_0 + a_1 \text{Earnings}_{t,i} + a_2 \text{Earnings}_{t,i} \times \text{MgrlAbility}_{t,i} + a_3 \text{Mgrl Ability}_{t,i} + a_4 \text{Firm Size}_{t,i} + a_5 \text{Sales Volatility}_{t-2,t,i} + a_6 \text{Cash Flow Volatility}_{t-2,t,i} + a_7 \text{OperCycle}_{t-2,t,i} + a_8 \text{Loss\%}_{t-2,t,i} + a_9 \text{National Auditor}_{t,i} + a_{10} \Delta \text{Sales Growth}_{t,i} + a_{11} \text{Abnormal Return}_{t,i} + \epsilon_{t+1}$$

رابطه (۶)

با توجه به مطالب بالا برای آزمون هر یک از

فرضیه‌ها از مدل‌های آماری زیر استفاده می‌شود [۱۲ و ۱۸]:

فرضیه ۱) برای آزمون تأثیر توانایی مدیران بر تجدید

ارائه سود از رابطه (۵) استفاده شده است:

$$\text{Restate}_{t+1,t+3,i} = a_0 + a_1 \text{MgrlAbility}_{t,i} + a_2 \text{Firm Size}_{t,i} + a_3 \text{Sales Volatility}_{t-2,t,i} + a_4 \text{Cash Flow Volatility}_{t-2,t,i} + a_5 \text{OperCycle}_{t-2,t,i} + a_6 \text{Loss\%}_{t-2,t,i} + a_7 \text{National Auditor}_{t,i} + a_8 \Delta \text{Sales Growth}_{t,i} + a_9 \text{Abnormal Return}_{t,i} + \epsilon_{t,i}$$

رابطه (۵)

فرضیه ۳) برای آزمون تأثیر توانایی مدیران بر کیفیت

اقدام تعهدی از رابطه (۷) استفاده شده است:

$$\text{AQ}_{t,i} = a_0 + a_1 \text{MgrlAbility}_{t,i} + a_2 \text{Firm Size}_{t,i} + a_3 \text{Sales Volatility}_{t-2,t,i} + a_4 \text{Cash Flow Volatility}_{t-2,t,i} + a_5 \text{OperCycle}_{t-2,t,i} + a_6 \text{Loss\%}_{t-2,t,i} + a_7 \text{National Auditor}_{t,i} + a_8 \Delta \text{Sales Growth}_{t,i} + a_9 \text{Abnormal Return}_{t,i} + \epsilon_{t,i}$$

رابطه (۷)

یافته‌های پژوهش

فرضیه‌های پژوهش با استفاده از تکنیک تجزیه و تحلیل رگرسیونی (رگرسیون خطی چندگانه و رگرسیون لجستیک) در قالب داده‌های تابلویی آزمون شدند. با توجه به این که مدل طراحی شده برای آزمون فرضیه اول به صورت رگرسیون لجستیک و مدل طراحی شده برای آزمون فرضیه دوم و سوم به صورت رگرسیون خطی چندگانه است، بدین علت، نتایج آزمون فرضیه‌های دوم و سوم همزمان با هم ارائه می‌شوند.

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

آمار توصیفی بخشی از تجزیه و تحلیل یک محقق را تشکیل می‌دهد که این آمار در نگاره (۳) ارائه شده است. ضریب تغییرات به عنوان یکی از معیارهای پراکندگی، عاملی است که از تقسیم انحراف معیار بر میانگین داده‌ها به دست آمده و برای بیان ثبات و پایداری داده‌ها به کار می‌رود. پژوهشگران با توجه به مقادیر به دست آمده می‌توان گفت متغیر کیفیت اقلام تعهدی دارای کمترین ضریب تغییرات بوده؛ لذا بیشترین پایداری و ثبات را طی دوره هفت ساله پژوهش داشته و همچنین، متغیر توانایی مدیریت دارای بیشترین ضریب تغییرات بوده و در نتیجه، کمترین پایداری و ثبات را در بین متغیرهای پژوهش دارد.

بی‌شک، یکی دیگر از مهم‌ترین استفاده‌هایی که می‌توان از نماگر آمار توصیفی داشت، قضاوت در مورد نرمال یا غیرنرمال بودن داده‌ها است. با استفاده از مقادیر ارائه شده برای چولگی^۱ و کشیدگی^۲ متغیرها می‌توان به نرمال بودن و یا نرمال نبودن توزیع داده‌ها پی برد، اما تست جبارک برا آزمونی است که برای این بررسی بیشتر عمومیت دارد.

همان‌طور که در نگاره (۳) مشاهده می‌شود، سطح معنی‌داری در هر کدام از متغیرها، همگی کمتر از ۵ درصد هستند پس در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت این متغیرها دارای توزیع نرمال نیستند.

¹ Skewness

² Kurtosis

نگاره ۳. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش و نتایج آزمون جاک برا

نام متغیر	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	جولگی	کشیدگی	جاک برا سطح معنی‌داری
سود سال آتی	۰/۱۶۳	۰/۱۷۸	۱/۰۹۲	۲/۲۹۹	۱۳/۲۶۸	۰/۰۰۰۱
کیفیت ارقام تعهدی	۰/۹۰۹	۰/۰۹۹	۰/۱۰۸	-۳/۰۷۲	۱۹/۰۳۹	۰/۰۰۰۱
تجدید ارائه سود	۰/۷۹۶	۰/۴۰۲	۰/۵۰۵۱	-۱/۴۷۳	۳/۱۷۱	۰/۰۰۰۱
سود سال جاری	۰/۱۴۵	۰/۱۳۰	۰/۸۹۸	۱/۱۷۹	۵/۶۹۱	۰/۰۰۰۱
توانایی مدیریت	۴/۶E+۲۴	۵/۹E+۲۸	۱۲۷۹۸	-۸/۹۸۰	۱۳۴/۹۹۱	۰/۰۰۰۱
اندازه شرکت	۱۲/۸۴۸	۱/۴۹۸	۰/۱۱۶	۰/۳۲۰	۲/۹۱۲	۰/۰۰۰۳
نوسان های فروش	۰/۱۰۱	۰/۰۹۷	۰/۹۶۱	۳/۷۵۲	۲۵/۰۰۹	۰/۰۰۰۱
نوسان های وجه نقد	۰/۰۷۹	۰/۰۶۱	۰/۷۶۱	۳/۱۴۴	۲۲/۵۶۸	۰/۰۰۰۱
چرخه عملیاتی	۱۱/۶۰۹	۱/۳۶۵	۰/۱۱۷	۰/۵۲۳	۴/۰۹۱	۰/۰۰۰۱
نسبت زیان‌ها	۰/۰۳۵	۰/۱۴۰	۴/۰۱۱	۴/۶۱۵	۲۵/۷۶۱	۰/۰۰۰۱
نوع حسابرس	۰/۲۷۱	۰/۴۴۵	۱/۶۳۸	۱/۰۳۶	۲/۰۵۳	۰/۰۰۰۱
تغییرات رشد فروش	-۰/۰۳۳	۰/۵۵۷	-۱/۶/۶	-۳/۷۱۹	۵۷/۲۲۹	۰/۰۰۰۱
نرخ بازده غیرعادی	۰/۱۰۹	۰/۷۳۴	۶/۷۲۶	۴/۲۴۵	۳۹/۱۴۱	۰/۰۰۰۱

آزمون نهایی فرضیه اول:

معناداری مدل رد شده و مدل معنادار و قابل اعتماد است.

نتیجه برآورد رابطه (۵) نشان می‌دهد که ضریب توانایی مدیریت مساوی صفر (از نظر آماری)، آماره Z این عامل برابر ۰/۰۱- و همچنین، احتمال آماره Z برابر ۰/۹۹۲ است. بنابراین، می‌توان گفت که فرضیه اول در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود.

به عبارت دیگر، نتایج نشان می‌دهد که توانایی مدیریت بر تجدید ارائه سود اثرگذار نیست. همچنین، نتایج بیانگر این است که از بین متغیرهای کنترلی فقط نوع حسابرس و نرخ بازده غیرعادی بر معیار تجدید ارائه سود اثرگذار است.

با توجه به این‌که متغیر وابسته فرضیه اول این پژوهش (متغیر تجدید ارائه سود) دو بعدی (تجدید ارائه سود یا عدم تجدید ارائه سود) است، برای انجام آزمون این فرضیه از رگرسیون لجستیک استفاده شده است.

خلاصه نتایج حاصل از برآورد معادله رگرسیون لاجیت با استفاده از نرم‌افزار STATA در نگاره (۴) ارائه شده است. در رگرسیون لاجیت، برای بررسی نکویی برازش مدل، از معیارهای مختلفی استفاده می‌شود که مهم‌ترین آن‌ها آماره LR است (شایان ذکر است که این معیار مانند آماره F در رگرسیون معمولی عمل می‌کند).

مقدار کای دو مربع مربوط به این آماره ۱۵/۸۶ بوده که احتمال مربوط به آن ۰/۰۴۴۴ است. بنابراین، می‌توان گفت در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرض عدم

نگاره ۴. نتایج نهایی رگرسیون لاجیت (فرضیه اول)

نام متغیر	ضرایب	آماره Z	احتمال آماره Z
توانایی مدیریت	۳۲ - ۱/۵۹E	-۰/۰۱	۰/۹۹۲
اندازه شرکت	۰/۱۶۶۵۴	۱/۷۶	۰/۰۷۹
نوسان‌های فروش	۰/۳۹۰۳۸	۰/۳۵	۰/۷۲۳
نوسان‌های جریانات نقد	۰/۵۸۵۴۵	۰/۳۴	۰/۷۳۳
چرخه عملیاتی	۰/۱۰۸۸۲	-۰/۹۹	۰/۳۲۱
نسبت زیان‌ها	۰/۹۷۰۲۸	۱/۱۰	۰/۲۷۲
نوع حسابرس	-۰/۵۶۰۷۷۲	۲/۱۸	۰/۰۲۹
تغییرات رشد فروش	۰/۲۰۲۰۱۰	۱/۰۹	۰/۲۷۴
نرخ بازده غیرعادی	۰/۳۱۹۹۰۰	-۲/۴۸	۰/۰۱۳
-cons	۰/۳۰۲۲۲	۰/۳۰	۰/۷۶۱
آماره کای دو		۱۵/۸۶	
احتمال آماره کای دو		۰/۰۴۴۴	
log likelihood		-۳۱۷/۳۵۵۹۶	
تعداد مشاهدات		۶۴۴	

آزمون فرضیه‌های دوم و سوم

چاو و فلیپس پرون نشان می‌دهد. برای آزمون فرضیه‌های دوم و سوم از رگرسیون‌های چندگانه در قالب داده‌های پانلی استفاده می‌شود. پیش‌فرض‌های داده‌های پانلی برای فرضیه‌های دوم و سوم به شرح زیر انجام شده است:

۱) بررسی ایستایی متغیرهای پژوهش

نگاره (۵) مانایی متغیرهای وابسته، مستقل و کنترلی هر دو فرضیه دوم و سوم را طی دو آزمون لین، لیون و

نگاره ۵. آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	آزمون لین، لیون و چاو		آزمون فلیپس پرون		نتیجه
	آماره F	احتمال	آماره F	احتمال	
سود سال آتی	۳۰/۳۵۹	۰/۰۰۰۱	۴۴۰/۱۵۶	۰/۰۰۰۱	ماناست
کیفیت اقلام تعهدی	۱۷/۹۲۹	۰/۰۰۰۱	۵۶۲/۴۷۴	۰/۰۰۰۱	ماناست
سود سال جاری	۲۳/۴۶۵	۰/۰۰۰۱	۳۲۵/۵۹۴	۰/۰۰۰۱	ماناست
توانایی مدیریت	۲۲/۲۵۳	۰/۰۰۰۱	۴۰۷/۹۴۴	۰/۰۰۰۱	ماناست
اندازه شرکت	۱۷/۰۳۷	۰/۰۰۰۱	۲۶۷/۸۷۲	۰/۰۰۰۱	ماناست
نوسان‌های فروش	۲۰/۵۴۱	۰/۰۰۰۱	۲۷۳/۶۵۵	۰/۰۰۰۱	ماناست
نوسان‌های وجه نقد	۲۳/۲۸۷	۰/۰۰۰۱	۲۴۶/۰۳۴	۰/۰۰۱۵	ماناست
چرخه عملیاتی	۱۱/۵۸۸	۰/۰۰۰۱	۳۰۴/۸۲	۰/۰۰۰۱	ماناست
تغییرات رشد فروش	۲۸/۹۰۸	۰/۰۰۰۱	۵۶۲/۴۵۶	۰/۰۰۰۱	ماناست
نرخ بازده غیرعادی	۲۰/۰۷۲	۰/۰۰۰۱	۳۵۲/۳۸	۰/۰۰۰۱	ماناست

۲) بررسی نوع الگوی داده‌های ترکیبی

در این مرحله نوع داده‌ها (از جهت پانلی و یا تلفیقی بودن) مشخص می‌گردد، که برای این منظور از آزمون LM بروش پاگان استفاده شده است. اگر داده‌ها از نوع پانلی باشند، باید مشخص گردد که کدام مدل داده‌های پانلی (اثرهای ثابت یا تصادفی) به کار گرفته می‌شود که برای این منظور نیز از آزمون هاسمن استفاده شده است. نگاره (۶) نتایج آزمون‌های LM و هاسمن را نشان می‌دهد. در صورتی که مقدار محاسبه شده با استفاده از آزمون LM کمتر از عدد ثابت ۳/۲۲

باشد، مدل تلفیقی^۱ (الگوی مقدار ثابت مشترک) و در غیر این صورت مدل داده‌ها، پانلی خواهد بود. همان‌طور که نگاره (۶) نشان می‌دهد، نوع داده هر دو فرضیه پانلی بوده، در نتیجه، باید با استفاده از آزمون هاسمن نوع مدل داده‌های تابلویی تعیین شود. در آزمون هاسمن نیز با توجه به فرض صفر این آزمون، اگر آماره احتمال به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ باشد، نوع مدل داده‌های تابلویی، مدل اثرهای ثابت و در غیر این صورت، نوع مدل داده‌های تابلویی، مدل اثرهای تصادفی خواهد بود.

نگاره ۶. نتایج آزمون LM و هاسمن

نتایج آزمون هاسمن	آزمون هاسمن		نتایج آزمون LM	مقدار LM محاسبه شده	شماره فرضیه
	احتمال	Cross Section Random			
مدل اثرهای ثابت	۰/۰۰۰۱	۱۱۵/۵۶۲۶	پانلی	۳/۳۳۹۷	فرضیه دوم
مدل اثرهای ثابت	۰/۰۳۰۸	۱۸/۳۹۶۲	پانلی	۱۰/۸۳۵۰	فرضیه سوم

۳) آزمون ناهمسانی واریانس‌ها و خود همبستگی فرضیه‌های پژوهش

یکی دیگر از پیش فرض‌های داده‌های پانلی، بررسی ناهمسانی واریانس‌ها و خود همبستگی مدل‌های طراحی شده است. با بررسی نتایج این دو آزمون در نگاره (۷) پی می‌بریم که هر دو فرضیه مشکل ناهمسانی واریانس و مشکل خود همبستگی دارند. فرض صفر آزمون ناهمسانی واریانس‌ها مبنی بر عدم وجود ناهمسانی واریانس‌ها رد می‌شود، زیرا میزان اهمیت آماره LR Chi2 کمتر از ۵ درصد سطح اطمینان است. در نتیجه، برای رفع ناهمسانی واریانس‌ها، روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته (EGLS) استفاده شده است.

همچنین، فرض صفر آزمون خود همبستگی مبنی بر عدم خود همبستگی نیز رد می‌شود، زیرا احتمال آماره F کمتر از سطح اطمینان ۵ درصد است. در نتیجه، برای رفع وجود خود همبستگی، با توجه به این‌که هر دو فرضیه دارای الگوی داده‌های پانلی به شکل اثرهای ثابت هستند، پارامتر AR (1) به مدل‌های هر دو فرضیه اضافه خواهد شد.

¹ Pooled

نگاره ۷. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس‌ها و خود همبستگی فرضیه‌های پژوهش

شماره فرضیه	آزمون ناهمسانی واریانس‌ها		آزمون خود همبستگی		خود همبستگی
	Prob > chi2	LR Chi2(91)	آماره F	Prob > F	
فرضیه دوم	۰/۰۰۰۱	۷۹۶/۴۸	۹/۳۲۲	۰/۰۰۳۰	وجود دارد
فرضیه سوم	۰/۰۰۰۱	۵۲۶/۲۸	۸/۴۰۱	۰/۰۰۴۷	وجود دارد

۴) آزمون نهایی فرضیه دوم

گفت که فرضیه صفر پژوهش مبنی بر عدم اثرگذاری توانایی مدیریت بر کیفیت سود رد شده و با اطمینان ۹۵ درصد توانایی مدیریت بر پایداری سود اثرگذار است. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت، از مدیران توانمند انتظار بر این است که با انتخاب پروژه‌های بهتر، فهم خود را از ریسک پروژه‌ها بهبود بخشیده، عملیات شرکت‌ها را مدیریت و سود پایداری را گزارش کنند. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش حاجیها و گیلای (۱۳۹۲) و دمیرجیان (۲۰۱۲) و سایر مبانی نظری مطرح شده سازگار است.

فرضیه دوم در حالت مدل اثرهای ثابت و به روش حداقل مربعات تعمیم یافته (به علت وجود مشکل ناهمسانی واریانس‌ها) و همچنین، با اضافه کردن پارامتر AR(1) (به علت وجود خود همبستگی) آزمون شده است که نتایج در نگاره (۸) قابل مشاهده است. نتایج نشان می‌دهد که عامل توانایی مدیریت (حاصلضرب توانایی مدیریت و سود سال جاری) تأثیر مثبت و معناداری بر پایداری سود دارد. با توجه به این که آماره t برای عامل توانایی مدیریت برابر ۳/۸۳۸ است و احتمال این آماره کمتر از سطح اطمینان ۵ درصد است، می‌توان

نگاره ۸. نتایج آزمون نهایی فرضیه دوم

نام متغیر	ضرایب	آماره t	احتمال آماره t
سود سال جاری	۰/۷۳۰۲۲۰	۷/۰۱۳۲۴۱	۰/۰۰۰۱
سود سال جاری در توانایی مدیریت	۳۱- ۶/۵۱E	۳/۸۳۸۰۸۳	۰/۰۰۰۱
توانایی مدیریت	۳۱- ۱/۲۳E	-۳/۳۳۱۷۷۰	۰/۰۰۰۹
اندازه شرکت	-۰/۰۱۰۵۰۵	۲/۲۹۶۲۳۵	۰/۰۲۲۱
نوسان های فروش	۰/۰۵۸۴۸۸	۱/۵۸۲۷۶۵	۰/۱۱۴۲
نوسان های جریان های نقد	۰/۰۸۱۸۴۳	۱/۳۰۴۸۳۶	۰/۱۹۲۶
چرخه عملیاتی	-۰/۰۴۲۵۴۵	-۱/۰۲۳۶۱۸	۰/۰۰۰۱
نسبت زیان ها	۰/۰۸۷۱۳۵	۳/۷۴۷۹۴۰	۰/۰۰۰۲
نوع حسابرس	-۰/۰۰۲۱۳۸	-۰/۲۹۰۱۸	۰/۷۷۱۸
تغییرات رشد فروش	۰/۰۱۶۷۰۶	۳/۳۷۰۹۶	۰/۰۰۰۸
نرخ بازده غیرعادی	۰/۰۰۲۷۵۰	۰/۷۲۷۴۳	۰/۴۶۷۳
عرض از مبدأ	۰/۶۶۹۶۰۱	۸/۶۹۵۴۸	۰/۰۰۰۱
پارامتر AR (1)	-۰/۱۱۴۱۸۲	-۲/۴۹۸۳۶	۰/۰۱۲۸
ضریب تعیین		۰/۸۲۲۴۸۴	
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۷۸۱۶۷۲	
آماره دوربین واتسون		۲/۱۱۷۳۵۸	
آماره F		۲۰/۱۵۲۶۳	
احتمال آماره F		۰/۰۰۰۱	

مورد آزمون قرار داده شده است که نتایج در نگاره (۹) قابل مشاهده است. نتایج نشان می‌دهد که توانایی مدیریت تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت ارقام تعهدی دارد. با توجه به این که آماره t برای عامل توانایی مدیریت برابر $۲/۵۱۳$ است و احتمال این آماره کمتر از سطح اطمینان ۵ درصد است، می‌توان گفت که فرضیه صفر پژوهش مبنی بر عدم اثرگذاری توانایی مدیریت بر کیفیت سود رد شده و با اطمینان ۹۵ درصد توانایی مدیریت بر کیفیت ارقام تعهدی اثرگذار است. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش فرانسیس و همکاران (۲۰۰۶) و دمیرجیان (۲۰۱۲) سازگار و با نتیجه پژوهش بایک و همکاران (۲۰۱۲) سازگار نیست.

ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد که ۷۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیر مستقل و متغیرهای کنترلی توضیح داده می‌شود. همچنین، با توجه به احتمال آماره F نیز می‌توان گفت که مدل طراحی شده برای آزمون فرضیه در حالت کلی معنادار بوده است. علاوه بر این، نتایج مربوط به آماره دوربین و اتسون نشان می‌دهد که با اضافه کردن پارامتر $AR(1)$ مشکل خود همبستگی از بین رفته است.

۵) آزمون نهایی فرضیه سوم

فرضیه سوم در حالت مدل اثرهای ثابت و به روش حداقل مربعات تعمیم یافته (به علت وجود مشکل ناهمسانی واریانس‌ها) و همچنین، با اضافه کردن پارامتر $AR(1)$ (به علت وجود خود همبستگی)

نگاره ۹. نتایج آزمون نهایی فرضیه سوم

نام متغیر	ضرایب	آماره t	احتمال آماره t
توانایی مدیریت	$۶/۸۵E - ۳۲$	$۲/۵۱۳۴۴۸$	$۰/۰۱۲۳$
اندازه شرکت	$-۰/۰۰۷۵۵۵$	$-۱/۴۷۸۰۳۴$	$۰/۱۴۰۱$
نوسان های فروش	$-۰/۰۲۶۸۵$	$-۱/۸۴۴۹$	$۰/۰۶۵۷$
نوسان‌های جریان‌های نقد	$۰/۰۳۱۶۹۰$	$۱/۲۷۱۴۳۴$	$۰/۲۰۴۲$
چرخه عملیاتی	$۰/۰۴۰۴۳۶$	$۱۱/۷۳۸۳۳$	$۰/۰۰۰۱$
نسبت زیان‌ها	$-۰/۰۷۴۴۰۷$	$-۵/۵۰۶۹۱۸$	$۰/۰۰۰۱$
نوع حسابرس	$-۰/۰۰۷۷۱۸$	$-۱/۰۸۶۷۶$	$۰/۲۷۷۷$
تغییرات رشد فروش	$-۰/۰۰۳۶۴۳$	$-۰/۹۹۱۲۴۵$	$۰/۳۲۲۱$
نرخ بازده غیرعادی	$۰/۰۰۲۳۲۴$	$۰/۵۶۶۲۶۷$	$۰/۵۷۱۵$
عرض از مبدأ	$۰/۵۴۲۳۲۹$	$۵/۶۳۴۱۶۲$	$۰/۰۰۰۱$
$AR(1)$ پارامتر	$-۰/۱۱۷۳۶۷$	$-۲/۹۸۶۸۳$	$۰/۰۰۳۰$
ضریب تعیین		$۰/۳۵۵۵۳۴$	
ضریب تعیین تعدیل شده		$۰/۲۱۰۸۸۷$	
آماره دوربین و اتسون		$۲/۱۰۷۹۳۷$	
آماره F		$۲/۴۵۷۹۴۸$	
احتمال آماره F		$۰/۰۰۰۱$	

توانایی مدیریت بر کیفیت ارقام تعهدی اثر معناداری دارد. هر چقدر مدیر دارای دانش و آگاهی بیشتری نسبت به صنعت مورد فعالیت خود داشته باشد، از توانایی بیشتری برای انجام قضاوت و تخمین دقیق و صحیح ارقام تعهدی خواهد داشت که این امر به ارائه صادقانه سود حسابداری منجر شده و در نتیجه باعث افزایش کیفیت سود می‌شود.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهادهایی به شرح زیر برای پژوهش‌های آتی ارائه می‌شود:

به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران توصیه می‌شود در انتخاب مدیران خود به توانایی آن‌ها توجه کافی داشته، برای تعیین مدت دوره تصدی آن‌ها به بررسی توانایی و دانش حسابداری مدیران توجه ویژه داشته باشند.

به تحلیلگران مالی، اعتباردهندگان و سرمایه‌گذاران توصیه می‌شود هنگام تصمیم‌گیری از توجه صرف به کمیت سود اجتناب نموده و به کیفیت سود شرکت‌ها نیز توجه کافی داشته باشند.

با توجه به این‌که حسابداری مهم‌ترین و با اهمیت‌ترین اطلاعات را برای مدیریت شرکت‌ها فراهم می‌کند، پیشنهاد می‌شود که مدیرانی برای شرکت‌ها انتخاب شوند که تخصص حسابداری لازم برای کاربست اطلاعات فراهم شده را داشته باشند.

با توجه به این‌که طبق مبانی نظری مدیریت می‌تواند از توانایی خود در جهت حداکثر نمودن پاداش خود استفاده کند و سود را تحریف نماید، به سیاستگذاران و تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری توصیه می‌شود که استانداردهایی را تدوین کنند که آزادی عمل مدیران را در انتخاب چندین راه حل محدود نمایند تا شاهد هموارسازی سود و یا تحریف ارقام تعهدی از سوی مدیریت نباشیم.

ضریب تعیین تعدیل‌شده نشان می‌دهد که ۲۱ درصد از تغییرات متغیر کیفیت ارقام تعهدی توسط متغیر توانایی مدیریت و متغیرهای کنترلی توضیح داده می‌شود. همچنین، با توجه به احتمال آماره F نیز می‌توان گفت که مدل طراحی شده برای آزمون فرضیه در حالت کلی معنادار بوده است.

علاوه بر این، نتایج مربوط به آماره دوربین نشان می‌دهد که با اضافه کردن پارامتر $AR(1)$ مشکل خود همبستگی از بین رفته است. از بین متغیرهای کنترلی نیز متغیرهای چرخه عملیاتی و نسبت زیان‌ها تأثیر منفی و معناداری بر کیفیت ارقام تعهدی دارند و مابقی متغیرهای کنترلی تأثیر معناداری بر کیفیت ارقام تعهدی ندارند.

نتیجه‌گیری

هدف اصلی پژوهش بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر کیفیت سود است که در این پژوهش کیفیت سود با استفاده از سه معیار، اندازه‌گیری و تأثیر توانایی مدیریت بر آن بررسی شد. نتایج نشان می‌دهد که:

توانایی مدیریت هیچ‌گونه تأثیر معناداری بر تجدید ارائه سود ندارد. بیشتر تجدید ارائه صورت‌های مالی در ایران، به دلیل مقدار هزینه مالیاتی اتفاق می‌افتد و از آنجایی که در برخی موارد قوانین مالیاتی با استانداردهای حسابداری مطابقت ندارد، می‌توان گفت که این تجدید ارائه صورت‌های مالی بیشتر به دلیل سیاست‌ها و قوانین جاری کشور اتفاق می‌افتد.

توانایی مدیریت بر معیار پایداری سود اثر معناداری دارد. هر چقدر مدیر دارای توانایی بالایی باشد، سود گزارش شده هر سال همبستگی مثبت و معناداری با سود سال قبل خواهد داشت.

- ۱، صص ۸۶-۶۷. پژوهش‌های حسابداری مالی، سال پنجم، شماره ۱، صص ۸۶-۶۷.
- ۶- علوی طبری، سید حسین، مجتهدزاده، ویدا، سلیمانی امیری، غلامرضا و یلدا عاملی. (۱۳۸۸). رابطه کیفیت سود و سود تقسیمی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۶، شماره ۱۵، صص ۱۰۶-۹۳.
- ۷- مهرگان، محمدرضا. (۱۳۸۳). ارزیابی عملکرد سازمان‌ها: رویکردی کمی با استفاده از تحلیل پوششی داده‌ها. دانشگاه تهران: دانشکده مدیریت.
- ۸- قائمی، محمدحسین، جمال لیوانی، علی و سجاد ده بزرگی. (۱۳۸۷). کیفیت سود و بازده سهام شرکت‌ها. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۵۲، صص ۷۱-۸۸.
- ۹- مهرانی، کاوه و محمدحسین صفرزاده. (۱۳۹۰). تبیین ارتباط بین حاکمیت شرکتی و کیفیت سود با رویکرد بومی. دانش حسابداری، سال ۲، شماره ۷، صص ۶۹-۹۸.
- ۱۰- نصرالهی، زهرا و زهره عارف‌منش. (۱۳۸۹). بررسی رابطه مالکیت و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری، سال اول، شماره ۳، صص ۱۱۷-۱۳۸.
- ۱۱- نیکومرام، هاشم و حیدر محمدزاده سالطه. (۱۳۸۹). ارائه الگویی برای تبیین ارتباط بین حاکمیت شرکتی و کیفیت سود. حسابداری مدیریت، سال ۳، شماره ۴، صص ۵۹-۸۰.
- 12- Baik, B., Choi, S., Farber, D. and Zhang, J. (2012). "Managerial Ability and Earning Quality: An International Analysis". SOAR Seminar Series, Seoul National University, Level 4, Meeting Room 4.
- به تحلیلگران مالی توصیه می‌شود که هنگام ارزیابی شرکت‌ها، علاوه بر تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، توانایی مدیریت هر یک از شرکت‌ها را نیز ارزیابی نموده تا بتوانند پرتفوی مناسبی را برای سرمایه‌گذاری انتخاب نمایند.
- برخی از مدیران شرکت‌های بورسی از دانش کافی برخوردارند و می‌توانند به راحتی اقدام به دستکاری اقلام تعهدی نمایند، لذا به حسابرسان پیشنهاد می‌شود در طراحی آزمون‌های کنترل و محتوا دقت و وقت بیشتری را اختصاص دهند.

منابع

- ۱- اسماعیلی، مریم. (۱۳۸۵). راه‌های مختلف ارزیابی کیفیت سود با تأکید بر روش مجموع تعهدات. اقتصاد بورس، شماره ۵۷، صص ۳۷-۳۴.
- ۲- اسماعیلی، شاهپور. (۱۳۸۶). کیفیت سود. مجله حسابداری، سال ۲۱، شماره ۱۸۴، صص ۲۷-۳۸.
- ۳- حقیقت، حمید و مهدی پناهی. (۱۳۹۰). بررسی رابطه کیفیت سود و بازده آینده سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری، سال دوم، شماره ۵، صص ۳۱-۵۰.
- ۴- حساس، یگانه و حمزه دیدار. (۱۳۹۱). تدوین و تبیین مدل رابطه کیفیت گزارشگری مالی، عدم تقارن اطلاعاتی و کارایی سرمایه‌گذاری در سطح شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پایان‌نامه دکتری حسابداری، دانشگاه تهران.
- ۵- ساعی، محمدجواد، باقرپور و لاشانی، محمدعلی و سید ناصر موسوی بایگی. (۱۳۹۲). بررسی فراوانی و اهمیت تجدید ارائه صورت‌های مالی. مجله

- 13- Bamber, L.S., Jiang, J. and Wang, I.Y. (2012). "What's My Style? The Influence of Top Managers on Voluntary Corporate Financial Disclosure". *The Accounting Review*, Vol. 85, No. 4, Pp. 1131-1162.
- 14- Demerjian, P., Lewis, M., Lev, B. and Mc Vay, S., 2013. "Managerial Ability and Earning Quality". *The Accounting Review*: Vol. 88, No. 2, Pp. 463-498.
- 15- Demerjian, P., Lev, B. and Mc Vay, S., (2012). "Quantifying Management Ability: A New Measure and Validity Tests". *Management Science*, Vol. 58, No. 7, Pp. 1229-1248.
- 16- Dechow, P., Ge, W. and Schrand, C. (2010). "Understanding Earning Quality: A Review of The Proxies, Their Determinates and Their Consequence". *Journal of Accounting And Economics*, Vol. 50, No. 1, Pp. 344-401.
- 17- Francis, J., Huang, H., Rajgopal, SH. And Zang, A., (2008). CEO Reputation and Earning Quality". *Contemporary Accounting Research*, Vol. 25, No. 1, Pp. 109-147.
- 18- Hajiha, Z. and Gilavi, M., (2012). " The Effect of Management Ability on Earning Persistence in Production Companies Listed in Tehran Stock Exchange". *European Journal of Economics, Finance And Administrative Sciences*, Vol. 50, No. 1, Pp. 88-99.
- 19- Leverty, J.T. and Grace, M. (2012). "Dupes or Incompetents? An Examination of Management's Impact on Firm Distress". *Journal of Risk and Insurance*, Vol. 79, No. 3, Pp. 751-783.
- 20- McNichols, M. (2002). "Discussion of The Quality of Accruals And Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors, *The Accounting Review*", Vol. 77, No. 4, Pp. 61-69.
- 21- Richardson, S.2003."Earning Surprises and Short Seling". *Accounting Horizons*, Vol. 17 (Supplement): Pp. 49-61.

The Effect of Managerial Ability on Earning Quality of Listed Companies in Tehran Stock Exchange

*** Gh.R. Mansourfar**

Assistant Professor of Finance, Urmia University, Urmia, Iran

H. Didar

Assistant Professor of Accounting, Urmia University, Urmia, Iran

V. Hosseinpour

MSc. Accounting, Urmia University, Urmia, Iran

Abstract

The main purpose of this article is to examine the effect of management ability on earnings quality. To conduct this study, financial reports of 92 companies during the financial periods of 2002 to 2010 are used. Management ability is measured by DEA method and earnings quality is measured by three criteria that are: earnings restatement, earnings stability and the quality of accruals items. The results of this research show that management ability generally has a positive and meaningful effect on earnings quality. The results also show that high ability of management causes more stability of earnings and a better quality for accrual items but a meaningful relationship between management ability and the criterion of earnings restatement was not found.

Keywords: Earning Quality, Management Ability, DEA, Earning Restatement.

